

Стратегічний наратив як складова системи державного управління США

Анотація. У статті досліджено поняття стратегічного наративу, проаналізована еволюція його застосування у стратегічних комунікаціях США, зокрема у сфері національної безпеки. Означено роль стратегічного наративу у визначенні державної інформаційної політики США. Зазначено вітчизняних академічних дослідників, що вивчають тему стратегічного наративу, а також пов'язану офіційну документацію держави України, зокрема у контексті безпосереднього залучення до неї згаданого поняття.

Владислав Вельгус,
аспірант, Інститут політичних і
етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України

Vladyslav Velhus,
PhD Student, Kuras Institute of
Political and
Ethnic Studies of the NAS of
Ukraine

ORCID: 0009-0001-4001-9406
welhus.v@gmail.com

Стаття охоплює основні етапи та акторів, які сприяли внесенню поняття стратегічного наративу до офіційного політичного дискурсу США, а також контексти, що зумовили зростання його актуальності. Розглянуто концептуальні підходи до стратегічного наративу в академічних та експертних колах США. Описано взаємозв'язок стратегічного наративу з інституціоналізацією стратегічних комунікацій у сфері політичного управління США.

Окрема частина присвячена розгляду функцій стратегічного наративу як інструменту формування організаційної стратегії, визначення ролей співробітників та артикулювання аксіологічних принципів, що реалізуються через комунікаційну політику. Обґрунтовується його значущість у формуванні ідентичності підприємницьких, державних та міжнародних структур, впливі на суспільні уявлення та легітимізацію політичних дій.

Розглянуто аспекти застосування стратегічного наративу в інформаційному просторі, зокрема його роль у проектуванні зовнішнього позиціонування держави. Проведено аналіз упровадження стратегічного наративу в офіційні політичні документи США. Визначено його значення у формуванні суспільної думки та зовнішньої політики США.

Висновується, що стратегічний наратив є важливим інструментом державної політики, що забезпечує ефективну комунікацію та сприяє реалізації стратегічних цілей у сфері національної безпеки та міжнародних відносин. Підкреслюється його значущість у формуванні інформаційної політики в умовах гібридної війни.

Ключові слова. Стратегічний наратив, політичний наратив, стратегічні комунікації, дискурс, зовнішня політика, зовнішні комунікації, національна безпека.

Strategic Narrative as a Component of the U.S. Public Administration System

Abstract. The article explores the concept of strategic narrative, analyzes the evolution of its application in US strategic communications, in particular in the field of national security. The role of strategic narrative in determining US state information policy is outlined. Domestic academic researchers dealing with the topic of strategic narrative are indicated, as well as related official documentation of the state of Ukraine, including in the context of the direct involvement of this concept in it.

The article covers the main stages and actors that contributed to the inclusion of the concept of strategic narrative in the official US political discourse, as well as the contexts that led to the growth of its relevance. Conceptual approaches to strategic narrative in US academic and expert circles are considered. The relationship between the strategic narrative and the institutionalization of strategic communications in the sphere of US political management is described.

A separate part is devoted to the consideration of the functions of the strategic narrative as a tool for forming organizational strategy, defining employee roles, and articulating axiological principles implemented through communication policy. Its significance in forming the identity of business, state, and international structures, influencing public perceptions, and legitimizing political actions is substantiated.

The aspects of the application of the strategic narrative in the information space are considered, in particular its role in designing the external positioning of the state. An analysis of the implementation of the strategic narrative in official US political documents is conducted. Its significance in the formation of public opinion and US foreign policy is determined.

The conclusion is made that the strategic narrative is an important tool of state policy that ensures effective communication and contributes to the implementation of strategic goals in the sphere of national security and international relations. Its significance in shaping information policy in the context of hybrid warfare is emphasized.

Keywords: Strategic narrative, political narrative, strategic communications, discourse, foreign policy, external communications, national security.

Постановка проблеми. В умовах динамічного розвитку глобального інформаційного простору стратегічний наратив виступає одним із ключових інструментів державного управління та міжнародної політики. Його здатність формувати суспільну думку, легітимізувати політичні рішення та впливати на комунікативне середовище робить його невід'ємною складовою сучасних стратегічних комунікацій. Дослідження стратегічного наративу особливо актуальне в контексті трансформації міжнародної політичної системи, посилення інформаційних загроз та необхідності адаптації державної комунікаційної стратегії до назрілих викликів. Аналіз імплементації та еволюції застосування стратегічного наративу США як держави, що першою внесла це поняття у свою офіційну документацію, дає можливість визначити ефективні засоби та форми його застосування Україною в умовах триваючого процесу появи нових гібридних загроз національній безпеці.

Об'єктом дослідження є поняття "стратегічний наратив". **Предметом** дослідження є теоретизація принципів його застосування у сфері політичного управління та стратегічних комунікацій США. **Метою** дослідження є аналіз витоків та процесу інкорпорації поняття стратегічного наративу до сфери політичного управління США. **Завдання дослідження:** 1) систематизувати наукові підходи аналізу поняття стратегічного наративу; 2) визначити характер упровадження стратегічного наративу в інформаційну політику США; 3) проаналізувати функції стратегічного наративу у політичному управлінні. **Актуальність** теми зумовлена необхідністю залучення інноваційного понятійного апарату до розробки стратегії інформаційної політики України в умовах гібридної війни з агресором. **Наукова новизна** дослідження полягає у: 1) комплексному означенні домінуючих у академічному просторі США підходів до тлумачення поняття стратегічного наративу; 2) аналізі наукових поглядів на перспективи залучення поняття стратегічного наративу до офіційного політичного дискурсу США від виникнення до практичного застосування. **Джерельна основа** складається з аналітичних праць західних дослідників та офіційної документації США. У дослідженні використані такі наукові **методи:** аналіз, синтез, узагальнення, контент-аналіз, соціально-політичний аналіз, порівняльний метод, історичний метод, метод класифікації, метод систематизації.

У вітчизняних дослідженнях наратив як об'єкт політичного аналізу присутній насамперед у публікаціях науковців та експертів, які активно вивчають тему стратегічних комунікацій, наприклад, Д. Дубов [Дубов, 2016], А. Баровська [Баровська, 2015], М. Ожеван [Ожеван, 2016], Б. Парахонський [Парахонський та Яворська, 2017], Є. Макаренко [Макаренко, 2017], Т. Сивак [Сивак, 2020], Л. Компанцева [Компанцева, 2020]. Ключовими інституціями у роботі цього напрямку виступають Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики України, Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД), Національна академія Служби Безпеки України, Український інститут міжнародної політики (UIIP), а також Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського.

На державному рівні ключовими тригерами до поступового підвищення динаміки дослідження стратегічних комунікацій стала низка державних кроків з реагування на російську агресію 2014 року: 1) підписання Дорожньої карти партнерства у сфері стратегічних комунікацій між Радою національної безпеки і оборони України та Міжнародним секретаріатом НАТО (22.09.2015); 2) прийняття Президентом України указів №47/2017 про затвердження Доктрини інформаційної безпеки Ради національної безпеки і оборони України від 29.12.2016 року та №685/2021 про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки", який замінив собою Указ №47/2017; 3) затвердження Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних сил України (22.11.2017).

Поняття стратегічного наративу бере свій початок у сфері організаційного менеджменту, де його можна означити як комплекс орієнтацій у стратегічних комунікаціях, що артикулює аксіологічні принципи організації, визначає рамки її самоідентифікації, соціального позиціонування та стиль самопрезентації. Застосування стратегічного наративу полягає насамперед у процесі роз'яснення співробітникам цілей компанії на тривалий період, стратегічну роль кожного з них у досягненні поставленої мети. Тим самим наявність стратегічного наративу у організації безпосередньо впливає на покращення якості та оперативності адаптації її спеціалістів до нових обставин, відкриває можливості для прогнозування потенційних кризових ситуацій та використання превентивних засобів реагування на них.

Найвища інтенсивність застосування цього поняття у політичній сфері загалом пов'язана зі специфікою експертного та загальноінформаційного простору США. Тут, зокрема, на основі теоретичних розробок у сфері організаційного менеджменту та їх використання на практиці відбулося формування вагомої частини методологічного фундаменту прикладного застосування цього поняття у політичній сфері. Тому для розуміння домінуючих на сьогодні ракурсів інтерпретації інструментальної сутності поняття стратегічного наративу в американському інформаційному просторі доцільно коротко оглянути еволюцію його концептуалізації в рамках відповідних непрофільних теоретичних напрямів.

Наближення до домінуючої наразі концептуалізації поняття стратегічного наративу у сфері організаційного менеджменту вперше відбулося у спільній статті Д. Сноудена і М. Бун для Harvard Business Review за 2007 рік "Схема лідерського прийняття рішень", оснований на підсумках практичного застосування концептуальної структури "The Cynefin framework" Д. Сноудена, що була представлена ним у 1999 році під час його роботи в IBM Global Services. Cynefin мала змогу означити категоріальні характеристики проблемних ситуацій за природою причинно-наслідкових зв'язків, з яких вони виникли, (автором артикулюються 5 категорій) і запропонувала алгоритми комунікативних реакцій на відповідні проблемні контексти. Cynefin застосовувалася Агентством з передових оборонних досліджень США (Defense Advanced Research Projects Agency, DARPA) у боротьбі з тероризмом, стала центральним компонентом державної програми оцінки ризиків та перспектив у Сінгапурі, застосовувалася провінційним урядом Канади для залучення працівників у формування місцевої політики [Snowden & Boone, 2007].

Стаття Д. Сноудена та М. Бун, яка отримала нагороду Академії менеджменту США, теоретично доповнила концепцію Cynefin і тим самим стала еволюційним продовженням уже наявних методологічних напрацювань авторів, де предметом розгляду стала не власне структура, а саме своєрідний теоретико-прикладний підхід, що виник на основі її реального практичного застосування. Тим самим дослідження принципів формування конкретного інструментарію для керівників проєктів та організацій, який допомагає вибудовувати принципи

ефективної внутрішньої та зовнішньої стратегічної комунікації, дістало достатнє методологічне підґрунтя для трансформації у самостійний напрям критичного аналізу діяльності будь-яких організацій, незалежно від їх характеру та статусу.

Як ілюстрацію можна розглянути декілька контекстів використання та інтерпретації поняття стратегічного наративу у сучасному англomовному експертно-науковому дискурсі. У своїй статті 2016 року для Harvard Business Review "Як побудувати стратегічний наратив" засновник та виконавчий директор компанії Shift Thinking М. Бончек визначає це поняття як "власну коротку, але вичерпну, відкриту до розвитку історію компанії, яка надихає співробітників, захоплює партнерів та приваблює впливових осіб. Вона визначає візію компанії, передає її стратегії та втілює культуру", а також транслює "історію, що визначає, чим є компанія, її минуле, теперішнє та плани на майбутнє, її цінності, мету існування та унікальні особливості" [Bonchek, 2016].

У матеріалі 2020 року для Всесвітнього економічного форуму (WEF) "Стратегічний наратив: що це таке і як він може допомогти вашій компанії знайти сенс" старший менеджер зі зв'язків із громадськістю та стратегічного розвитку платформи Booking.com А. Чахоян формулює подібне означення поняття стратегічного наративу, попередньо звертаючись до відповідної інтерпретації М. Бончека: "Це спосіб для керівників бізнесу пояснити, чому існує їхня компанія, що вона декларує та чому це має турбувати аудиторію. Завдяки цьому ви виходите за межі корпоративної мови та звертаєтесь до зрозумілої для людей мови автентичності та людських емоцій" [Chakhoyan, 2020].

У цьому матеріалі А. Чахоян також презентує цикл ефективної роботи зі стратегічним наративом у рамках організації. Першим етапом є визначення рівня переконливості стратегічного наративу, його достовірності, а також рівня конгруентності між заявленими тезами та реальними діями організації. На другому етапі відбувається безпосередня комунікативна дія з донесенням наративу до аудиторії, а також аналізом якості здійсненої комунікативної дії. На третьому етапі відбувається збір та систематизація реакції аудиторії на презентацію стратегічного наративу, її критичних зауважень та скептичних оцінок. На фінальному етапі, на основі зібраної критики, відбувається корегування стратегічного наративу або практичної діяльності організації для досягнення їх відповідності одне одному. Такий цикл дає змогу організації адаптуватися до контекстуальних викликів, а також трансформуватися відповідно до запиту аудиторії та, водночас, до власної стратегічної нарації.

Методи ефективної інтеграції поняття стратегічного наративу до принципів комунікації організацій детально розглядає Е. Залман – засновниця консалтингової компанії Oryx Communications, яка опікувалася створенням комунікативних продуктів для клієнтів оборонної сфери США у період після теракту 11 вересня 2003 року у Нью-Йорку. У 2007 році вона була одним із авторів колективної доповіді до Конгресу США "Стратегічні комунікації та битва ідей: як завоювати серця та уми у глобальній війні проти терористів" [United States House Committee on Armed Services, 2007], а згодом працювала на кафедрі

інформаційної інтеграції в Національному військовому коледжі США. На основі цього досвіду у 2017 році Е. Залман заснувала Інститут стратегічного наративу (сьогодні компанія "Prescient").

Наведемо декілька означень та характеристик поняття стратегічного наративу, які вона пропонує у своїй оглядовій статті 2022 року "Що таке стратегічний наратив?": 1) "навмисно складена, переконлива та надихаюча історія, що пояснює незмінні цінності, які поділяють члени організації, їхнє походження як колективу та те, чого і як вони хочуть досягти в майбутньому"; 2) "сильні стратегічні наративи – це зв'язок між минулим організації та її баченням бажаного майбутнього"; 3) "організаційний наратив стає стратегічним, коли лідери зосереджуються на несвідомо створеній частині наративу та прагнуть узгодити його з намірами організації"; 4) "стратегічні наративи активізують та зосереджують людей в організації на певному об'єднавчому прагненні"; 5) "стратегічні наративи є рамками для стратегічної комунікації" [Zalman, 2022].

Кураторка магістерської програми зі сторітелінгу Університету Лафборо В. Кірбі у дебютному матеріалі з циклу публіцистичних статей 2024 року "Вироблення сенсу через історію" для платформи Medium зауважує, що "сила історій в організаціях походить не від них самих, а від здатності людей розуміти світ і свою роль у ньому" [Kirbi, 2024]. В цьому ракурсі стратегічний наратив розглядається насамперед не як результат формалізації суб'єктивної концепції самоідентифікації керівників компанії, а як своєрідний дискурсивний простір, де компанія та її співробітники погоджуються щодо загального визначення співвідношення між ними як виробниками та споживачами. Свою тезу В. Кірбі доповнює іншою циклічною схемою, згідно з якою стратегічний наратив та персональні історії формують основу колективної культури та цінностей – Світ Історії (StoryWold). З останнього формуються сенси як зовнішній напрям діяльності (мета), та значення як смислове (причина) наповнення дії. В сумі вони створюють колективну ідентичність на основі знань про відповідні вищезгадані цінності та культуру.

Комплексний науковий огляд сутності стратегічного наративу в сучасному експертному дискурсі з політичної проблематики зроблено у роботі Б. О'Локліна (Лондонський університет), Л. Розель (Університет Елона) і А. Міскіммона (Університет Белфаста) – "Стратегічний наратив: нові значення для розуміння м'якої сили" (2014) [Roselle et al., 2014]. В ній, серед іншого, автори звертаються до теоретичного доробку Дж. С. Ная з акцентом на статті "М'яка сила. Зовнішня політика" (1990) [Nye, 1990], де колишній очільник Національної ради розвідки та декан Гарвардського інституту державного управління імені Джона Ф. Кеннеді провів критичний аналіз концепції міжнародної політики США та вказав на необхідність залучення нових (або реактуалізованих старих) засобів впливу на формування нової міжнародної політичної системи, яка лише почала зароджуватися на початку 1990-х років.

Внаслідок проведеного аналізу автори книги дійшли висновку, що саме стратегічний наратив є центральним поняттям у визначенні сутності м'якої сили у ХХ ст., зокрема, коли характер міжнародних відносин визначається питанням протистояння між різними інтерпретаціями історії [Roselle et al., 2014, с. 71–72]. Потенціал ефективності наративу визначається, з одного боку, корелює з уже існуючими цінностями реципієнта, а з іншого боку, спроможністю його трансляції впливати на формування цінностей останнього. Стратегічний наратив тим самим виступає ключовим елементом формування, проєктування, поширення та рецепції ідей у міжнародній системі, а "концепція стратегічного наративу допомагає вирішити багато фундаментальних питань, пов'язаних із нашим розумінням та аналізом м'якої сили" [Roselle et al., 2014, с. 74].

Л. Розель та А. Міскіммон визначають такі складові стратегічного наративу:

1) персонажі або актори, під якими розуміються, наприклад, держави, недержавні суб'єкти, НДО, ТНК, політичні партії; 2) сеттинг, або дискурсивний простір розгортання наративу, в якому формується діапазон можливих проблем, які потребують розв'язання, і цілей, яких можна досягти; 3) конфлікт або дія, що становить сюжетну основу, проблематику, яка розгортається в конкретному кейсі трансляції наративу, а також вказує на темпоральні характеристики відповідного кейса; 4) розв'язання конфлікту або пропонований спосіб розв'язання, що визначає параметри майбутнього позитивного сценарію [Roselle et al., 2014, с. 75–76].

Автори дослідження також приділяють увагу потенціалу застосування стратегічного наративу в умовах зростаючого рівня прозорості міжнародних відносин на тлі розвитку нових медіа та доступу до них з боку все більшої кількості користувачів з різних частин світу [Roselle et al., 2014, с. 77]. Наратив, залучаючи аудиторію до ідентифікації з цінностями, які він транслює, у підсумку легітимізує акти реальної політики: "різні епізоди наративізуються, поміщаються в причинно-наслідкові послідовності та набувають значення з огляду на загальну розповідь конфлікту. І характеристика, і наративізація підлягають конфліктизації, оскарженням і використовуються для легітимації претензій і пов'язаних з ними дій" [Roselle et al., 2014, с. 79]. Тож трансляція стратегічного наративу є необхідним супроводом (а часто і підготовчою дією) перед реалізацією реальної політичної стратегії чи окремих політичних дій, оскільки забезпечує певний рівень їх соціального толерування.

Відповідне поняття у "Словнику військових та пов'язаних термінів" Міністерства оборони США у її редакції 2017 року тлумачиться як "цілеспрямовані зусилля уряду Сполучених Штатів щодо розуміння та залучення ключових аудиторій для створення, посилення або збереження умов, сприятливих для просування інтересів, політики та цілей уряду Сполучених Штатів шляхом використання скоординованих програм, планів, тем, повідомлень і продуктів, синхронізованих із діями всіх інструментів національної влади" [Dictionary of Military and Associated Terms, 2017, с. 223].

Безпосередньо до американського політичного дискурсу та застосування

в сферах державного управління та безпеки поняття стратегічного наративу було інтегровано із необхідності залучення нової термінології для формалізації результатів попередніх напрацювань у напрямі досліджень стратегічних комунікацій. Незважаючи на те, що це словосполучення можна було побачити в офіційних документах США ще у 1960-х роках в контексті комунікації щодо ядерного стримування [Дубов, 2016, с. 11], сучасне його розуміння почало формуватися саме на початку 2000-х років, насамперед у контексті гібридного протистояння глобальним терористичним загрозам.

У 2001 р. спеціалізована оперативна група Оборонної наукової ради Міністерства оборони США підготувала звіт з питання управління інформаційним поширенням (Managed Informaion Destination). Документ було присвячено перспективам системного підходу до відповідного питання, що може "створити дипломатичні можливості, зменшити напругу, яка може вести до війни, допомогти стримувати конфлікти та зменшувати нетрадиційні загрози американським інтересам", оскільки стратегічне поширення інформації "формує порядок денний та створює контекст, що сприяє досягненню політичних, економічних та військових цілей" [Дубов, 2016, с. 11].

Після цього рівень інституалізації нового сектору державної політики США поступово зростає і у 2002 р. в межах Ради національної безпеки було створено Координаційний комітет з політики стратегічних комунікацій. Звіт 2004 вже згаданої групи Оборонної наукової ради МО США вказував на необхідність розвитку стратегічних комунікацій як одного з ключових напрямів роботи у сфері гарантування національної безпеки США [Дубов, 2016, с. 33]. У 2005 році у Раді національної безпеки з'явилася посада керівника зі стратегічних комунікацій.

Важливою працею для запровадження поняття "стратегічний наратив" у сферу політичного менеджменту і стратегічних комунікацій стала робота вже згаданого американського політолога та (спільно з Р. Кеохейном) автора теорії комплексної взаємозалежності Дж. Ная – автора книги "М'яка сила: засоби для досягнення успіху у світовій політиці" (2004), в якій він аналізував визначальну роль наративів у несиловому переконуванні та формуванні культурної привабливості у міжнародній політиці. В ній автор зазначає, що в інформаційну епоху змінилася сама сутність міждержавних протистоянь: "Політика стала змаганням за довіру. Світ традиційної силової політики зазвичай залежить від того, чия армія чи економіка перемагають. Політика в інформаційну епоху "зрештою, може залежати від того, чия історія переможе" [Nye, 2004, с. 7]. Закономірно, що Дж. Най вбачав одну з головних причин поразки СРСР у холодній війні у неякісній пропаганді як складової його міжнародної політики [Цюрупа, 2007, с. 49].

Важливим також є зауваження, що "громадськість у постмодерні загалом скептично ставиться до влади, а урядам переважно не довіряє. Тому урядам часто доводиться триматися осторонь і працювати з приватними акторами" [Mr, Y, 2011, с. 13]; а також зауваження щодо необхідності формування

державної комунікативної стратегії США, відповідно до якої відбуватиметься "не лише трансляція американського посилу, але й двостороння комунікація, що більше б залучала неурядові виміри суспільства" [Mr, Y, 2011, с. 23].

У контексті доробку, що орієнтується на напрацювання Дж. Ная, також варто згадати роботу Ф. Сейба "Інформація на війні: журналістика, дезінформація та сучасна війна" (2021), в якій він провів одне з найбільш комплексних сучасних досліджень інформації та медіа як засобів гібридної війни у світовій політиці, зокрема з ракурсу інструментарію державної політики у сфері стратегічних комунікацій [Seib, 2021].

Пізніше аналітик центру Інституту стратегічних досліджень військового коледжу армії США Д. М'юрфі у 2008 році підготував оглядовий матеріал "Стратегічні комунікації: володіння інформаційним елементом влади" [Murphy, 2008], в якому розглянув існуючі канали донесення інформації та перспективи їх використання для реалізації американської зовнішньої політичної стратегії. Як і багато досліджень у сфері стратегічних комунікацій першого десятиліття XXI ст., центральним контекстом розгляду виступило протистояння США з міжнародним тероризмом.

Свій огляд він завершив таким висновком: "Національна стратегія публічної дипломатії та стратегічної комунікації є великим кроком у правильному напрямі, щоб дозволити Сполученим Штатам конкурувати в інформаційному середовищі та проактивно доносити власну історію. Завдання перемоги над ворогом, центром тяжіння якого є екстремістська ідеологія, вимагає не менше, ніж усіх зусиль у цьому відношенні. Але зміна сприйняття, ставлення та, зрештою, поведінки – це завдання для цілого покоління. Залишається побачити, чи можна запровадити процеси, які триватимуть поза межами політичних циклів, і чи зможе національне керівництво зробити крок уперед, щоб очолити завдання зміни поточної культури стриманості, щоб використовувати інформацію як силу, конкуруючу у все більш складному інформаційному середовищі. Лише тоді можна вирівняти інформаційне поле битви та виграти битву ідей" [Murphy, 2008, с. 184].

Безперечно, необхідно згадати спільну з вже згадуваними дослідниками А. Міскіммоном та Б. О'Локліном статтю А. Антоніадеса (Університет Сассексу) – "Політика великих держав і стратегічні наративи" (2010) [Antoniades et al., 2010], яка справляла вплив на англомовні наукові дослідження поняття стратегічного наративу завдяки наявності в ній: 1) акцентованого означення ролі стратегічного наративу у політичній сфері та його застосування у міжнародній політиці великих держав; 2) проведеного огляду можливості застосування наративів у широкому спектрі політичних контекстів: від засобу вирішення локальних конфліктів до участі у формуванні концептуального підходу до зовнішніх комунікацій; 3) оформленого загального опису підходів до аналізу політичних наративів.

Як підкреслюють самі автори, ця стаття мала важливе методологічне значення також через те, що вона "виклала дослідницьку програму для вивчення стратегічних наративів великих держав, щоб пояснити процес

переходу до нових форм міжнародного порядку" [Antoniades et al., 2010, с. 16]. У ній, зокрема, були наведені такі означення інструментів стратегічного наративу – це "інструменти, які використовуються раціональними акторами у їхній політичній комунікації для досягнення таких цілей, як формування інтересів та груп ідентичності, і які допомагають конституювати інтереси та ідентичності включно з тим, що вважалося б стратегічним до того, як раціональні актори розгорнули свої наративні інструменти" [Antoniades et al., 2010, с. 10].

Водночас було вказано на прикладний інструментарій стратегічного наративу для його використання державами задля "проєктування своїх інтересів та ідентичності", беручи до уваги, що "теорії гегемоніального суперництва та воєн, зосереджені на матеріальних факторах, не помічають важливості цих процесів і значення того, що ми називаємо "балансом ідентичності"".

Окремим внеском згаданої праці є означення проблем, над якими мають працювати сучасні аналітики, що вивчають тему стратегічних наративів:

- 1) проблема відриву наративу від оповідача;
- 2) визначення конкретних критеріїв, що вказують на наявність наративізації;
- 3) виявлення обмежувальних параметрів стратегічного наративу;
- 4) означення засобів державних лідерів та ЗМІ у передачі стратегічних наративів інших держав від імені громадськості;
- 5) опис ролі візуального образу в стратегічних наративах [Antoniades et al., 2010, с. 16–17].

Завершальною у теоретичній підготовці до аналізу стратегічного наративу як самостійного об'єкта концептуального наукового аналізу в США можна вважати роботу американського соціолога і професора з політичного аналізу корпорації RAND К. Пола "Стратегічні комунікації: походження, концепції та поточні дебати" (2011) [Paul, 2011], яка суттєво вплинула на оборонну доктрину США. У ній сьогоднішній голова інформаційного відділу післядипломної освіти USMC (Корпусу морської піхоти США) описував розвиток та значення стратегічних комунікацій у військовому та політичному контекстах, аналізував їх інструментальний потенціал та вплив технологій (зокрема, появу соціальних мереж) на характер стратегічних комунікацій, описав можливості оцінювання ефективності їх результатів. Досліджуючи історичний розвиток політичних комунікацій від ранньої пропаганди до їх розвитку в інформаційну епоху, К. Пол означив стратегічні комунікації як цілеспрямоване використання комунікації задля досягнення певної мети, що супроводжується зміною комунікативного характеру організації у всіх аспектах її діяльності. Виходячи зі змісту цієї роботи, основними складовими стратегічних комунікацій можемо визначити інформаційні та психологічні операції, публічну дипломатію та зв'язки з громадськістю.

Поняття стратегічного наративу використовувалося у "Посібнику уряду США з боротьби з повстанцями" 2009 року, розробленому за участю експертів з низки державних департаментів США та опублікованому видавництвом Бюро військово-політичних справ за підписом тодішнього секретаря Державного

департаменту США К. Райза, керівника Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) Х. Форса та міністра оборони США Р. Гейтса. Ця міжвідомча доповідь мала на меті об'єднати широкий досвід державних відділів США у протистоянні з нелегальними озброєними антидержавними рухами та їх пропаганді в загальному контексті боротьби з глобальним тероризмом. Уже у вступі, в рамках опису прямолінійного інформаційного протистояння, згадується необхідність узгодження загальної стратегії з нормами стратегічного нарративу: "Вкрай важливо, щоб кампанія (*інформаційного – авт.*) впливу відповідала стратегічному нарративу, резонувала з відповідними аудиторіями, ґрунтувалася на рішучості уряду та реальних діях" [U.S. Government, 2009, с. 3].

У другій частині доповіді підкреслюється ключова роль стратегічного нарративу як джерела обрання конкретних ліній стратегічної комунікації: "Стратегія впливу повинна спадати вниз від набору стратегічних нарративів, з яких мають виходити всі повідомлення та дії". Взаємодоповнення існуючого нарративу, роботи інших відділів та реальної урядової політики порівнюється з військовою концепцією циклу COPT (Спостереження – Орієнтація – Рішення – Дія – англ. OODA) американського військового теоретика Дж. Бойда [Crowley, 2024].

У свою чергу, фінальним кроком до інтеграції поняття стратегічного нарративу у політичну сферу США стала публікація Міжнародним науковим центром Вудро Вільсона статті "A National Strategic Narrative" 8 квітня 2011 року [Mr Y, 2011]. Її розробка була ініційована адміралом США М. Мулленом, тригером чому стали критичні зауваження капітана ВМС США У. Портера під час доповіді 2009 року вищезгаданому тодішньому міністру оборони Р. Гейтсу. У. Портер вказував на необхідність перегляду звичної стратегії США у сфері міжнародних відносин з її ухилом на військову потужність та вирішення короткочасних тактичних завдань. Як альтернативу такому підходу він пропонував розробити довгострокову стратегію, яка б враховувала глобальні виклики та пропонувала зовнішній аудиторії привабливий наратив, що спонукатиме до взаємодії. Окрім У. Портера ключовим розробником підсумкового матеріалу став М. Маклебі, який на той час обіймав посаду спеціального стратегічного помічника голови Об'єднаного комітету начальників штабів.

Цей документ справляв суттєвий вплив на розвиток американської доктрини національної безпеки: велика увага в ній приділялася питанням стратегічної стійкості, взаємозалежності суб'єктів міжнародної політики та необхідності довгострокового мислення, що можна побачити в різних стратегічних оглядах і документах за останнє десятиліття, наприклад, в публікаціях Стратегії національної безпеки [National Security Strategy, 2015] та Чотирирічних оглядах оборони [Quadrennial Defense Review, 2014]. Публікація цього матеріалу, в якому зосереджувалася увага на необхідності зміни концепції стратегічних комунікацій США, викликала жваві дискусії серед політичних та військових аналітиків (зокрема в академічному просторі), що додатково вплинуло на популяризацію поняття стратегічного нарративу та його остаточне залучення до експертного політичного дискурсу.

На завершення повернемося до згаданої роботи Б. О'Локліна, Л. Розель та А. Міскіммона. У її заключній частині описуються характеристики стратегічного наративу, а також додаткові проблеми та завдання, які постають перед суб'єктами їх трансляції та аналітиками, які опікуються цим напрямом у сфері стратегічних комунікацій: 1) "вивчення стратегічного наративу є центральним для розуміння того, як визначаються, конструюються та розуміються всі аспекти конфлікту" [Roselle et al., 2014, с. 79]; 2) нова медіаекологія сучасного інформаційного суспільства створює більш широкий та інтенсивний зв'язок між нараторами та аудиторією, таким чином безпосередньо впливаючи на інтенсивність та характер політичних конфліктів; 3) характер сучасних цифрових медіа з відкритим доступом до публікації інформації користувачами має потенціал впливати на деконструкцію наративу, де будь-який відеоматеріал може відігравати роль малого наративу, спрямованого на спростування генеральної лінії великого наративу; 4) політичні та військові лідери, а також автори наративів мають знати наративи конкурентів та союзників у міжнародній політичній системі, досліджувати аспекти, які роблять ці наративи ефективними, вміти застосовувати власний наратив для деконструкції ворожих наративів, а також розвивати можливості пошуку консенсусних ліній між власним стратегічним наративом та наративами інших сторін [Roselle et al., 2014, с. 79–80].

Висновки. Стратегічний наратив став одним з ключових інструментів США у застосуванні м'якої сили у міжнародній політиці та глобальному інформаційному просторі. Це поняття пройшло еволюцію від застосування у вузькій сфері організаційного менеджменту до одного з фундаментальних елементів наукової теорії стратегічних комунікацій загалом та комунікаційної стратегії США у сфері національної безпеки зокрема.

Стратегічний наратив дає змогу державам транслювати свої інтереси на зовнішню (міжнародну) та внутрішню аудиторію і тим самим впливати на формування необхідного їм глобального соціально-політичного дискурсу. Він відіграє помітну роль у підтримці соціальної стабільності через ідентифікацію інтересів громадян з декларованою політикою держави та, як наслідок, відповідає за публічну легітимізацію державної політики. Завдяки підтримці комплексної комунікаційної стратегії стратегічний наратив полегшує адаптацію держави до викликів у інформаційному полі та запобігає потенційним кризам комунікації.

Перед науковцями у дослідженнях стратегічного наративу насамперед постають такі проблематики: методика окреслення рамок наративу; означення критеріїв застосування наративізації; проблема відриву наративу від оповідача; кореляція текстуалізації та візуалізації у трансляції наративів.

Подальші дослідження стратегічних наративів мають значний науковий та практичний потенціал. Перспективними напрямками є: 1) аналіз механізмів адаптації стратегічного наративу до умов динамічного розвитку інформаційного середовища; 2) дослідження впливу цифрових технологій та соціальних медіа на трансформацію і поширення стратегічних наративів у міжнародних

відносинах; 3) порівняльний аналіз стратегічних наративів різних держав та їх роль у глобальних інформаційних конфліктах; 4) вивчення засобів практичного застосування стратегічного наративу в комунікаційних стратегіях України; 5) аналіз стратегічного наративу у контексті інформаційної безпеки та протидії гібридним загрозам. Подальші дослідження сприятимуть глибшому розумінню механізмів формування, адаптації та поширення стратегічних наративів, а також розробці ефективних комунікаційних стратегій для забезпечення інформаційної стійкості держави в умовах сучасних політичних та безпекових викликів.

Бібліографічні посилання:

- Баровська, А. В. (2015). Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Стратегічні пріоритети*, 1, 47–152. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_1_24
- Дубов, Д. В. (2016). Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*, 4, 9–23. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_4
- Компанцева, Л. (2020). Лінгвістична експертиза соціальних мереж в умовах гібридних викликів національній безпеці України. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, 40, 119–139.
- Макаренко, Є. А. (2017). Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. *International relations. Political sciences*, 75–81.
- Парахонський, Б. О., & Яворська, Г. М. (2017). Онтологія гібридної війни: гра прихованих смислів. *Стратегічна панорама*, 1, 7–16.
- Ожеван, М. А. (2016). Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*, 4, 30–40. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_6
- Сивак, Т. В. (2020). *Інституціоналізація стратегічних комунікацій у системі публічного управління України* (Автореф. дис. докт. наук з держ. упр.). НАДУ. Київ. https://www.researchgate.net/publication/354689596_INSTITUCIONALIZACIA_STRATEGICNIH_KOMUNIKACIJ_U_SISTEMI_PUBLICNOGO_UPRAVLINNA_UKRAINI
- Цюрупа, М. (2007). Поняття "м'якої сили" держави та особливості її застосування в сучасній світовій політиці. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Вип. 36: Курасівські читання. Влада і суспільство в сучасній Україні: механізми взаємодії*. Київ: Знання України.
- Antoniades, A., Miskimmon, A., & O'Loughlin, B. (2010). Great Power Politics and Strategic Narratives. *Centre for Global Political Economy, University of Sussex*. Working Paper, 7.
- Bonchek, M. (2016, March 25). How to build a strategic narrative. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2016/03/how-to-build-a-strategic-narrative>
- Chakhoyan, A. (2020, December 17). Strategic narrative: what it is and how it can help your company find meaning. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/stories/2020/12/how-a-company-s-strategic-narrative-should-be-like-a-north-star/>
- Crowley, B. (2024). The OODA Loop. *The decision lab*. <https://thedecisionlab.com/reference-guide/computer-science/the-ooda-loop>
- Quadrennial Defense Review*. (2014). Office of the Secretary of Defense. Historical Office. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/Quadrennial-Defense-Review/>

- Dictionary of Military and Associated Terms*. (2017). DOD Dictionary. <https://www.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2020/10/AD1029823-DOD-Dictionary-of-Military-and-Associated-Terms-2017.pdf>
- Kirbi, V. (2024, February 6). Making Sense Through Story. *Medium*. <https://medium.com/@kirbyvix/making-sense-through-story-d0863f75c57>
- Mr, Y. (2011). *A national strategic narrative*. Princeton University. https://nps.edu/documents/103400120/0/A+National+Strategic+Narrative_ALL.pdf/d92ad0c0-c4d2-4673-afd4-164e30fee416
- Murphy, Dennis M. (2008). Strategic Communication: Wielding the Information Instrument of Power. *Chapter 12* in Bartholomees, J., Boone, Jr., Guide to National Security Issues, Volume I: Theory of War and Strategy, Strategic Studies Institute, Carlisle, PA, 175–188.
- National Security Strategy*. (2015). The White House. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf
- Nye, J. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153–171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: Public Affairs Books.
- Paul, C. (2011). Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates. Praeger Security International. Research Gate. https://www.researchgate.net/publication/265784991_Strategic_Communication_Origins_Concepts_and_Current_Debates
- Roselle, L., Miskimmon, A., & O'Loughlin, B. (2014, March). Strategic narrative: A new means to understand soft power. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/274484086_Strategic_narrative_A_new_means_to_understand_soft_power
- Seib, Ph. (2021). *Information at War: Journalism, Disinformation, and Modern Warfare*. Polity. ISBN: 978-1-509-54858-3
- Snowden, D. J., & Boone, M. E. (2007, November). A Leader's Framework for Decision Making. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2007/11/a-leaders-framework-for-decision-making>
- United States House Committee on Armed Services*. (2007, July 11). Strategic communications and the battle of ideas: winning the hearts and minds in the global war against terrorists. Government Printing Office. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-110hhrg43849/pdf/CHRG-110hhrg43849.pdf>
- U.S. Government. (2009). *Counterinsurgency Guide*. Bureau of Political-Military Affairs. ISBN-10:108170494494
- Zalman, A. What is a strategic narrative? Strategic Narrative FAQs. (2022, February 5). Amy Zalman. <https://amyzalman.com/what-is-a-strategic-narrative-strategic-narrative-faqs>

References

- Antoniades, A., Miskimmon A., & O'Loughlin, B. (2010). Great Power Politics and Strategic Narratives. *Centre for Global Political Economy, University of Sussex*. Working Paper 7.
- Barovska, A. V. (2015). Stratehichni komunikatsii: dosvid NATO [Strategic communications: NATO experience]. *Stratehichni priorytety*, 1, 47–152 [in Ukrainian].

- Bonchek, M. (2016, March 25). How to build a strategic narrative. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2016/03/how-to-build-a-strategic-narrative>
- Chakhoyan, A. (2020, December 17). Strategic narrative: what it is and how it can help your company find meaning. *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/stories/2020/12/how-a-company-s-strategic-narrative-should-be-like-a-north-star/>
- Crowley, B. (2024). The OODA Loop. *The decision lab*. <https://thedecisionlab.com/reference-guide/computer-science/the-ooda-loop>
- Dictionary of Military and Associated Terms*. (2017). DOD Dictionary. <https://www.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2020/10/AD1029823-DOD-Dictionary-of-Military-and-Associated-Terms-2017.pdf>
- Dubov, D. V. (2016). Stratehichni komunikatsii: problemy kontseptualizatsii ta praktychnoi realizatsii [Strategic communications: problems of conceptualization and practical implementation]. *Stratehichni priorytety. Serii: Polityka*, 4, 9–23. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spol_2016_4_4
- Kirbi, V. (2024, February 6). Making Sense Through Story. *Medium*. <https://medium.com/@kirbyvix/making-sense-through-story-d0863f75c57>
- Kompantseva, L. (2020). Linhvistychna ekspertyza sotsialnykh merezh v umovakh hibrydnykh vyklykiv natsionalnoi bezpetsi Ukrainy [Linguistic expertise of social networks in the conditions of hybrid threats to the national security of Ukraine]. *Aktualni problemy ukrainskoi linhvistyky: teoriia i praktyka*, 40, 119–139 [in Ukrainian].
- Makarenko, Ye. A. (2017). Stratehichni komunikatsii v mizhnarodnykh vidnosynakh [Strategic communications in international relations]. *International relations. Political sciences*, 75–81 [in Ukrainian].
- Mr, Y. (2011). A national strategic narrative. Princeton University. https://nps.edu/documents/103400120/0/A+National+Strategic+Narrative_ALL.pdf/d92ad0c0-c4d2-4673-afd4-164e30fee416
- Murphy, Dennis M. (2008). Strategic Communication: Wielding the Information Instrument of Power. Chapter 12 in Bartholomees, J. Boone, Jr., Guide to National Security Issues, Volume I: Theory of War and Strategy, Strategic Studies Institute, Carlisle, PA, 175–188.
- National Security Strategy*. (2015). The White House. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf
- Nye, J. (1990). *Soft Power. Foreign Policy*, 80, 153–171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York: Public Affairs Books.
- Ozhevan, M. A. (2016). Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy [Globalization of strategic narratives: challenges and risks for Ukraine]. *Stratehichni priorytety. Serii: Polityka*, 4, 30–40. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spol_2016_4_6 [in Ukrainian].
- Parakhonskyi, B. O., & Yavorska, H. M. (2017). Ontolohiia hibrydnoi viiny: hra prykhovanykh smysliv [Ontology of hybrid guilt: a game of hidden meanings]. *Stratehichna panorama*. 1, 7–16 81 [in Ukrainian].

- Paul, C. (2011). *Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates*. Praeger Security International. Research Gate. https://www.researchgate.net/publication/265784991_Strategic_Communication_Origins_Concepts_and_Current_Debates
- Roselle, L., Miskimmon, A., & O'Loughlin, B. (2014, March). Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Research Gate*. https://www.researchgate.net/publication/274484086_Strategic_narrative_A_new_means_to_understand_soft_power
- Seib, Ph. (2021). *Information at War: Journalism, Disinformation, and Modern Warfare*. Polity. ISBN: 978-1-509-54858-3
- Snowden, D. J., & Boone, M. E. (2007, November). A Leader's Framework for Decision Making. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2007/11/a-leaders-framework-for-decision-making>
- Syvak, T. V. (2020). *Instytutsionalizatsiia stratehichnykh komunikatsii u systemi publichnoho upravlinnia Ukrainy* [Institutionalization of strategic communications in the public administration system of Ukraine]. (Avtoref. dys. dokt. nauk z derzh. upr.) NADU. Kyiv. https://www.researchgate.net/publication/354689596_INSTITUCIONALIZACIA_STRATEGICNIH_KOMUNIKACIJ_U_SISTEMI_PUBLICNOGO_UPRAVLINNA_UKRAINI [in Ukrainian].
- Tsiurupa, M. (2007). Poniattia "miakoi syly" derzhavy ta osoblyvosti yii zastosuvannia v suchasni svitovii politytsi [The concept of "soft power" of the state and the peculiarities of its use in contemporary world politics]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. Vyp. 36: *Kurasivski chytannia. Vlada i suspilstvo v suchasni Ukraini: mekhanizmy vzaiemodii*. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
- Quadrennial Defense Review*. (2014). Office of the Secretary of Defense. Historical Office. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/Quadrennial-Defense-Review/>
- United States House Committee on Armed Services*. (2007, July 11). Strategic communications and the battle of ideas: winning the hearts and minds in the global war against terrorists. Government Printing Office. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-110hhrg43849/pdf/CHRG-110hhrg43849.pdf>
- U.S. Government. (2009). *Counterinsurgency Guide*. Bureau of Political-Military Affairs. ISBN-10:108170494494
- Zalman, A. (2022, February 5). What is a strategic narrative? Strategic Narrative FAQs. Amy Zalman. <https://amyzalman.com/what-is-a-strategic-narrative-strategic-narrative-faqs>